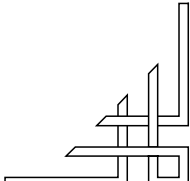

РОЗДІЛ 3 МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:78:792.8

DOI: 10.32626/2309-9763.2019-27.163-167

Ван Юаньсінь
Van Yuansin

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ І ХОРЕОГРАФІЇ

COMMUNICATIVE ASPECT OF SHAPING PROSPECTIVE MUSIC AND CHOREOGRAPHY TEACHER'S MUSIC AND RHYTHM COMPETENCE

У статті на основі проведеного аналізу літературних джерел розглянуто значення комунікативного аспекту формування музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії.

Ключові слова: музично-ритмічна компетентність, комунікація, музичне мистецтво, хореографія.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства, коли технічний прогрес прискорюється, а відносини між людьми все більш комерціалізуються, особливо відчувається потреба у збереженні культурних цінностей. У зв'язку з цим актуалізується роль мистецтва у суспільстві, що обумовлює формування нового рівня вимог до фахівців мистецької освіти. Звичайно, це стосується і музичної і хореографічної освіти та ставить перед ними завдання щодо розробки, вдосконалення та впровадження в практику теоретично-методичних основ формування музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії.

Актуальною постає перед наукою проблема комунікації як культурного феномену, а також як способу пізнання, вираження духовних цінностей і навколишнього середовища взагалі. Феномен комунікації набуває все більш виразного онтологічного значення, а культура загалом мислиться як гіперкомунікативний історичний процес. Розвиваючись у контексті комунікації та як засіб комунікації, музика видається одним з способів соціокультурного буття, оскільки часто саме через її прояви людина висловлює своє ставлення до світу ідеального, суспільного життя, до інших людей і до самої себе. Відтак, з точки зору сучасного мистецтвознавства, надзвичайно актуальним постає дослідження комунікативних характеристик простору музичного мистецтва. Музична комунікація являє собою відкрити, складно організовану і цілісну систему (основними складовими якої є музична творчість, музичний твір і музичне сприйняття), що забезпечує циркуляцію художньої інформації в часопросторі музичної культури суспільства. Така просторова система має механізми зворотного зв'язку, виразом яких є різні форми діалогів всередині структури, а також механізми управління, що зосереджені в музичному творі, з одного боку, і соціокультурному контексті – з іншого.

Мета статті – визначити характерні особливості комунікативного аспекту формування музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії.

Теоретичну базу проблеми складають праці науковців, які займались загальнотеоретичними розробками системи комунікації (Т. Адорно, М. Бахтін, Б. Барельсон, Дж. Гербнер, В. Гоян, П. Лазарсфельд, Г. Лассуел, Г. Ласвелл, Г. Маклуен, Р. Мертон, А. Моль, О. Оленіна, В. Ріверс, В. Цукерман, К. Шенон); системні дослідження з проблематики музичної комунікації (Б. Асаф'єв, О. Берегова, Л. Мазель, В. Медушевський, Є. Назайкінський, В. Холопова, Б. Яворський, О. Якупов); компетентнісний підхід у підготовці фахівців мистецького, зокрема музичного та хореографічного профілю представлений в дослідженнях таких вчених, як О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, М. Михаськова, О. Щолокова, Н. Цюлюпа та ін. Фахова компетентність майбутніх учителів хореографії представлена у дослідженні О. Ребрової, безпосередньо музичну компетентність хореографів і методика її формування досліджено в дисертації Л. Пушкар.

Теоретичне зведення до спільного знаменника різноманітного спектра комунікативних проявів музично-ритмічної компетентності пов'язане, передусім, з виявленням універсальних функцій музично-ритмічного мовлення в процесах художнього спілкування. Позначаючи онтологію словесного мовлення, лінгвістика об'єднує явища спілкування, тексту та висловлювання. Музична наука, зі свого боку, у працях Б. Асаф'єва, В. Васіної-Гроссман, Є. Назайкінського, К. Руч'євської неодноразово обґрунтовувала правомірність осмислення комунікативної природи музики шляхом узагальнення через вербальні мовленнєві жанри, зокрема – жанр висловлювання.

Потреба у синтезі набутих знань про окремі, специфічні сторони комунікативної природи музично-ритмічної компетентності, яка в процесах музичного спілкування виявляє себе через конкретні мовленнєві форми – висловлювання, спрямовані на розкриття комунікативних механізмів музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики та хореографії як чинників творчої взаємодії.

На сьогодні за терміном “комунікація” закріпилося значення процесу передавання інформації за допомогою різноманітних знакових засобів. У науковій літературі виокремлюється комунікативний аспект спілкування, порівнюються мета, функції, закономірності та умови процесів комунікації та спілкування. Зокрема, М. Каган наголошує, що комунікація передбачає функціональну нерівність сторін, тому вона безособистісна, монологічна, однонаправлена, облігаторна, а спілкування визнається зв'язком рівних, звідси, його інтенціональність, діалогічність, добровільність, досягнення спільності, врахування індивідуальності партнера [3, с. 295]. Справедливо підкреслюють, що спілкування й комунікація однаково необхідні людині в різних ситуаціях, тому що вимагають здатності поєднувати позиції адресата й адресанта. Проте, нюанси спілкування й діалогу часто не помічаються. Музична комунікація є складною системою. У творах мистецтва узагальнено відтворюють різноманітні ситуації спілкування людей, моделюється сам процес цього спілкування. Особливо важливо те, що мистецтво звертається, в першу чергу, до найбільш естетично і етично значущих проявів спілкування між людьми. Комунікативний потенціал мистецтва очевидно і в іншому: ніщо так не навчає “мистецтва бути Іншим”, “бути Людиною”, як мистецтво.

У концепції О. Олексюк [7, с. 39] зазначається, що своєрідність кожної форми художньої діяльності полягає в тому, що вона розкриває свою естетичну функцію лише за умов взаємодії художника й публіки, що сприймає його творіння в разі спілкування. Художнє спілкування може поставати як спілкування художника і великої маси людей. Комунікативність мистецтва сьогодні стала своєрідною системоутворювальною лінією, навколо якої сходяться всі глобальні проблеми художньої творчості й соціально-психологічної ситуації “середовища”. Ось чому психологія мистецтва нині стикається не стільки з особливою проблемою особистості художника, скільки із загальною проблемою соціально значущих якостей художньої діяльності, спеціальною проблемою важливих у соціальному плані художніх здібностей.

Термін “комунікація” (від лат. *соттипісайо* – роблю загальним, пов'язую, спілкуюсь) у широкому розумінні розглядається як “процес взаємодії і способи спілкування, що дозволяють створювати, надсилати та отримувати різноманітну інформацію” [8].

Сучасна дослідниця соціологічної галузі В. Конецька виокремлює три інтерпретації поняття “комунікація” та пов'язує кожну з них з розкриттям певної проблематики [4].

Невід'ємними складовими комунікації вважаються наявність та передача змісту під час взаємодії соціуму. І тому, на наш погляд, поняття “комунікація” влучно визначає О. Берегова: “Комунікація – це сенсовий та ідеально-змістовний аспект соціальної взаємодії” [2]. За визначенням сучасного музикознавця і диригента Г. Макаренка, “комунікацією слід вважати символічно опосередковану інтеграцію індивідів, під час якої відбувається обмін інформацією” [6]. Такі твердження перекликаються між собою, підкреслюючи можливість здійснення взаємодії між індивідами через обмін інформацією.

На нашу думку, поняття “комунікаційний” є найширшим поняттям в даному ряді, характеризує загальний процес комунікації; функціонує в сфері встановлення каналів зв'язку та засобів їх реалізації; пов'язане, головним чином, з технічною сферою суб'єктів комунікації.

Комунікативний аспект музично-ритмічної компетентності ще недостатньо знайшов відображення в галузі методики мистецької освіти, зокрема в процесі формування музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії.

Специфіка такого аспекту, якщо розглядати його в компетентнісній площині, полягає у дослідженні концептуального співвідношення базових одиниць ритму танцю та музики щодо актуалізації отриманих відомостей у процесі трактування фахівцем музичної та хореографічної освіти творів музичного мистецтва. Процес трактування художнього твору різними видами мистецтв, зокрема, А. Астахова визначає як своєрідний переклад, бо кожен з видів мистецтва має свою специфічну мову (власне ритмічну складову), та існування взаємопроникнення ознак мистецьких мов музики і танцю є підґрунтям для проведення досліджень, що перебувають на межах наук [1, с. 1].

Не можна не погодитись із вченою, бо, зрозуміти твір мистецтва, наприклад, літературного, неможливо, якщо не розумітися на мові, якою він написаний (що і становить власне комунікативний аспект). З іншого боку, специфічна мова таких мистецтв, як музика та хореографія, не є загальнодоступною, на відміну від літературної. У цьому контексті, трактування музичного твору фахівцем музичного та хореографічного мистецтва потребує наявності в останнього специфічних знань щодо засобів музичної виразності (зокрема ритмічної складової), різноманіття музичних образів, жанрів та форм, а також володіння навичками автентичного втілення цього різноманіття засобами музичного та хореографічного мистецтва. Вищезначені якості можна вважати компонентами структури музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики та хореографії.

Зокрема, у дослідженні В. Леві зазначено, що таке явище, як ритм має глибокий зв'язок з психологічним та фізіологічним аспектами людського життя. Визначено, наприклад, що позитивні емоції пов'язані з високим ступенем ритмічності функціонування систем людського організму, в той час, як емоції болю, страждання, страху викликають порушення ритміки [5, с. 95].

Музика спирається на виразність інтонацій людської мови (комунікативний аспект), а хореографія – на виразність рухів людського тіла. Ні той, ні інший види мистецтв при цьому не відтворюють конкретних побутових інтонацій і рухів. Спільність образної природи створює можливість з'єднання музики та хореографії в єдине – музично-ритмічну компетентність. Музика посилює виразність танцювальної пластики, дає їй емоційну та ритмічну основу. Танець не відтворює музику досконально, він існує на її основі, виконується в синтезі з нею і виражає її. Це полягає у відповідності образного характеру танцю, образним характером музики.

Отже, взаємозв'язок та взаємовплив хореографічного та музичного мистецтв має глибоке підґрунтя. Між тим, наукова думка, досліджуючи динаміку кореляції компонентів музичного та хореографічного мистецтв, виявляє розбіжність наукових поглядів: від таких, що визнають

танцювальний початок як базовий засіб вираження людських емоцій, а музичне мистецтво лише опосередкованою формою відображення танцювальної інтонації, до таких теорій, у яких музику визначають як координувальне першоджерело танцю.

Окреслений аспект може бути екстрапольованим у методичну площину формування музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики та хореографії. Особливої актуальності набуває орієнтація в спільних формах роботи, де виявляється самостійність і творча ініціатива майбутніх учителів музики та хореографії. Безперечно, ще більшого резонансу проблема майстерного володіння майбутнім учителем музики і хореографії голосом і словом здобуває у музичній педагогіці. Тому, якими б змістовними не були слова вчителя, вони мають, у першу чергу, добре сприйматися і викликати емоційний відгук у дітей. Це є аксіомою, невиконання якої унеможливує спілкування з музикою.

Професійну підготовку фахівця музичної та хореографічної освіти можна вважати довершеною лише за умов досягнення музикантом і хореографом достатнього рівня музично-ритмічної компетентності шляхом застосування комунікації між музикою та словом.

Список використаних джерел

1. Астахова О. А. Принципы взаимосвязи музыки и танца: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.02 “Музыкальное искусство”. Санкт-Петербург, 1993. 28 с.
2. Берегова О. Комунікація в соціокультурному просторі України: технологія чи творчість?. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2006. 388 с.
3. Каган М. С. Философия культуры. Санкт-Петербург, ТОО ТК “Петрополис”, 1996. 416 с.
4. Конечкая В. П. Социология коммуникации : учебник. М. : Международный университет бизнеса и управления, 1997. 304 с.
5. Леви В. Л. Вопросы психобиологии музыки // Советская музыка. 1966. № 8 (перепечатано в сборнике “Музыкальная психология”, М. : Московская государственная консерватория им. П. И. Чайковского, 1992. С. 92-100).
6. Макаренко Г. Г. Творчість диригента: естетико-мистецтвознавчі виміри : монографія. Київ : Факт, 2005. 328 с.
7. Олексюк О. М., Ткач М. М. Музично-педагогічний процес у вищій школі. Київ : Знання України, 2009. 123 с.
8. Шарков Ф. И. Основы теории коммуникации : учебник. М. : Социальные отношения : Перспектива, 2002. 246 с.

At the present stage of our social development, when technological advancement is speeding up and human relations are being more and more commercialised, the demand for preserving cultural values is exceptionally appreciated. Within this context, the role of art in the society is emerging, and this presupposes shaping a new requirement level for artistic education experts. Of course, this refers to both Music and Choreography education and sets the target of working out, perfecting and implementing theoretic and methodological basis of shaping prospective Music and Choreography teacher's music and rhythm competence.

The issue of scientific current interest nowadays is the problem of communication both as cultural phenomenon and as a way of cognition, expressing moral values and human environment in general. Communication phenomenon is obtaining a greater ontological significance, and culture in the broadest sense is meant as hypercommunication historic process. Music, evolving within communication domain and being communication means appears a way of sociocultural reality, as commonly a person expresses his/her attitude to ideal, social life, to other people and to himself/herself via music manifestation. Thus, in the context of modern linguistics, the case study of communication characteristics of Music Art domain appears extremely significant. Music communication represents an open complex integral system (its basic constituents are music artistry, musical composition and music perception), and this secures the artistic

information circulation within the scope of social music culture. Such extensional system possesses the feedback link mechanisms which are expressed by various dialogue forms within the structure, as well as by management mechanisms focused upon, on the one hand, a music piece, and, on the other hand, sociocultural context.

Key words: musical-rhythmic competence, communication, musical art, choreography.

УДК 378.016:780.016.432

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.167-174

Людмила Воєвідко
Liudmyla Voievidko

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРЕДМЕТНИХ (ФАХОВИХ) КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

FORMATION OF HIGHER EDUCATION APPLICANTS' PEDAGOGICAL SKILLS BY MEANS OF REALIZATION OF SUBJECT (PROFESSIONAL) COMPETENCES

У статті розглядаються предметні (фахові) компетентності здобувачів вищої освіти першого бакалаврського рівня згідно з Освітньо-професійною програмою спеціальності Середня освіта (Музичне мистецтво). Проводяться розвідки процесу формування педагогічної майстерності музичних фахівців із урахуванням потреб Нової української школи.

Ключові слова: освітньо-професійна програма, Нова українська школа, компетентності, програмні результати, інтеграція, комунікація, педагогічна майстерність, термінологія, громадянська свідомість, національна ідентичність, функціональні особливості, взаємоповага, саморозвиток, стейкхолдери.

Формування та розвиток педагогічної майстерності здобувачів вищої освіти лежить у площині реалізації предметних (фахових) компетентностей згідно з Освітньо-професійною програмою 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), а саме:

- здатність користуватися символікою та сучасною термінологією музичної мови;
- здатність розкривати системно-структурні зв'язки філософських, музикознавчих, музично-педагогічних, культурологічних, частково-методичних понять;
- здатність до перенесення системи фахових знань у площину навчального предмету Музичне мистецтво; структуривання навчального матеріалу, проектування та організації власної діяльності;
- здатність демонструвати виконавські (інструментальні, вокально-хорові, диригентські), інтерпретаційні, артистичні й організаційні уміння як учителя-керівника музичних колективів дитячої художньої творчості;
- здатність застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження для підвищення ефективності мистецько-педагогічної діяльності;
- здатність відчувати і демонструвати емоційну чутливість, рефлексію, ціннісне ставлення до музичних творів, здійснювати активне сприймання, запам'ятовування, збереження, відтворення і художньо-педагогічне тлумачення художнього змісту та сенсу творів музичного мистецтва;
- здатність здійснювати добір методів та засобів діагностування, корекції особистісного і музичного (художнього) розвитку учнів, педагогічного супроводу процесів соціалізації та професійного самовизначення творчо-обдарованих учнів;